

Dr. sc. Marko Kambič, asistent Pravnog fakulteta Univerziteta u Ljubljani

NASLJEDNO PRAVO PIRANSKOG STATUTA U VIDU RECEPCIJE

UDK: 347.6 (091)

Primljeno: 10. 10. 2006.

Pregledni rad

Piranski statut posebno je dragocjeno pravno povijesno vrelo. U cjelini sačuvane su sve četiri njegove redakcije iz 14. stoljeća što znači, da možemo pratiti razvoj statutarnih odredaba u to značajno doba.

Autor predstavlja bitne karakteristike oporučnog i neoporučnog nasljeđivanja u Piranu, imajući u vidu sva četiri piranska statuta. Na osnovi analize propisa konstatira, da preokret u pogledu recepcije predstavlja posljednji, četvrti statut iz 1384. godine. Na mjestima, gdje je u starijim statutima izvjesni rimskopravni institut već postojao, bilo kao izraz kontinuiteta ili rezultat rane recepcije, očiti su napredak, poboljšanje i pravnička kultura, iako u izražaju nije dostignuta kvaliteta rimskog klasičnog prava. U nekim značajnim pogledima četvrti statut u duhu rimskog prava normira i novosti, što autor ilustrira primjerom nužnog nasljeđivanja descendenata. Usporedbom razloga za iznasljeđenje po četvrtom statutu sa Justinijanovom 115. novelom utvrđuje, da među njima uopće nema bitnih razlika.

Autor na osnovi prikaza zaključuje, da unatoč neosporivoj recepciji, odnosno utjecaju učenog prava, četvrti Piranski statut još uvijek sadrži puno lokalne specifikke, koja je ostala na snazi pored općeg prava ili čak u suprotnosti s njim. Kao najvažnije razloge za preokret u pogledu recepcije navodi sazrijele društveno ekonomske prilike i znanje te sposobnost pisca statuta.

Ključne riječi: *nasljedno pravo, Piranski statut, rimsko pravo, recepcija, nužno nasljeđivanje, iznasljeđenje, ius proprium, ius commune*

1. PIRANSKI STATUT

Stari dokumenti ukazuju, da je Piran imao svoje pravo već u 10. stoljeću. Godine 1274. njegovo je pravo kodificirano kao prvo u Istri i među prvima na istočnom Jadranu. Taj je statut, na žalost, očuvan samo fragmentarno u kasnijim djelomičnim prijepisima. Redakcija Piranskog statuta, koja je slijedila 1307. godine, sačuvana je u cjelini i za potrebe ovog izlaganja nazivamo ju prvi (kompletno očuvani) statut. Jedna od normi tog statuta tražila je, da se statut ne popravlja i dopunjuje, dok ne prođe 25 godina.¹ Tako su uz poštivanje ove upute, slijedile redakcije 1332. godine (drugi statut) i 1358. godine (treći statut).

---

¹ Pir. 1. I, cap.18: "*Statuimus quod statuta comunis Pyrani a modo in antea non corrigantur, nec emendentur usque ad viginti quinque annos. Et fiat illa correctio de mense Marcii tantum ...*" VIRI 10, str. 234. Slično i svi naredni statuti (Pir. 2. I, cap. 15; 3. I, cap. 19; 4. X, cap. 25).

Pravilo, da je potrebno sa popravcima i dopunama sačekati 25 godina, na neki su način zaobišli 1367. godine, kada je radi nužnih praktičnih potreba izdana knjiga korekcija (*Liber correctionum* 1).² Kao razlog, koji je ujedno i opravdanje nepoštivanja roka, navodi se, da je zbog nejasnosti i mogućnosti različitih tumačenja izvjesnih pojmova te grešaka u nekim normama statuta, došlo do mnogih sporova i tužbi među pučanstvom.³ Godine 1384. usvojena je nova redakcija Piranskog statuta, takozvani četvrti ili posljednji statut. Posljednji zato, što je bio ponovo potvrđen 1401. godine i što je ostao na snazi sa popravcima i dopunama (*Liber correctionum* 1416. – 1602.) sve do kraja venecijanske vlasti 1797. godine.⁴ Posljednja edicija statuta izašla je i u tisku 1606. godine.⁵

Za pravnog povjesničara od neprocjenjive je vrijednosti činjenica, da su sve četiri edicije statuta iz četrnaestog stoljeća sačuvane u cjelini, jer to omogućava praćenje razvoja statutarnog prava u to doba.⁶

Pisci, koji su proučavali nasljedno pravo u Istri, na primjer Beuc, Calacione i Margetić, već su utvrdili, da su bile karakteristike nasljeđivanja u srednjovjekovnim istarskim mjestima u osnovi slične,⁷ ali isto tako bile su u puno značajnih detaljnih pitanja vrlo raznolike.⁸ U Margetićevoj studiji o neoporučnom nasljednom pravu u srednjovjekovnoj Istri, koja je uz kritičnu sintezu donijela i nova saznanja na tom području, Piransko nasljedno pravo se prikazuje fragmentarno, u svrhu uspoređivanja propisa statuta različitih komuna. U pogledu Piranskog statuta autor je bio ograničen u korištenju vrela te nije uzeo u obzir posljednji Piranski statut iz 1384. godine, a isto moramo na žalost utvrditi i za njegovu, inače zanimljivu raspravu "Aliquid in contentu et benedictione" istarskih statuta.⁹ Cjelokupnu analizu uređenja neoporučnog nasljeđivanja u Piranskim statutima, u kojoj može biti dosljedno poštivana i vremenska komponenta, omogućava tek sveobuhvatno i vjerodostojno izdanje vrela Pahora i Šumrade.¹⁰

² Kad se već nisu držali propisa o proteku 25 godina, očito su poštivali barem odredbu, da se dopune prave samo mjeseca ožujka (vidi prethodnu i sljedeću bilješku).

³ *Lib. corr.* (1367, 28. Marcii) 1. 1: "...Cum in aliquibus statutis et ordinamentis comunis Pirani sint aliqua dubia et alique errores ac etiam aliqua verba seu vocabula generalia que plures et diuersas intellectus habent et ideo varias et diuersas sententias inportant unde sepe sepius multe questionones et lites oriuntur et eueniunt inter homines et personas de Pirano. Et sanctum et iustum sit prouidere et ordinare ...". VIRI 10, str. 234. i d.

⁴ Više o okolnostima u kojima su nastale pojedine redakcije i njihovim općim karakteristikama vidi: Pahor, Zgodovinski uvod: Srednjeveški statut Pirana, str. XVII.-LXX.

⁵ Nicolaus Petronius, Volvmen statvtorum, legvm ac ivrivm Commvnis Terrae Pirani ..., Venetiis MDCVI. Ovo je djelo po Pahoru, čiji je neumoran rad omogućio sveobuhvatnu izdaju očuvanih rukopisa statuta, nepouzdanu, sa greškama u tisku, koje mijenjaju čak i smisao propisa. Isto tako ima i izdaja vrela Camilla De Franceschia (Gli statuti del comune di Pirano del 1307. confrontati con quelli del 1332. e del 1358., Venezia 1960.) određene nedostatke, a najveća joj je mana, što nije uključila posljednjeg, najznačajnijeg i najreprezentativnijeg statuta iz 1384. godine. Vidi: Pahor, Zgodovinski uvod: Srednjeveški statut Pirana, str. LXXXVI. i d.

⁶ Kompetentna analiza statutarne materije, koja donosi vjerodostojne rezultate, moguća je samo uz strogo poštivanje komponente vremena, pogotovo još tada, kada se uspoređuju norme statuta različitih komuna na određenom teritoriju.

⁷ Margetić, Neoporučno nasljedno pravo u srednjovjekovnoj Istri, str. 160. i d.

⁸ Kao primjer vidi: Margetić, Paterna paternis, str. 269.-278.

⁹ Margetić, "Aliquid in contentu et benedictione" istarskih statuta, str. 185.-213.

¹⁰ VIRI 10.

2. NEOPORUČNO NASLJEDNO PRAVO

Neoporučno nasljeđivanje je sekundarna pravna osnova, primjenjuje se znači samo, ako nema oporuke odnosno, ako oporuka nije valjana.

2.1. Prvi nasljedni red

U Piranu u prvom nasljednom redu svu ostavštinu nasljeđuju po jednakim dijelima bračna djeca ostavitelja bez obzira na spol. Norme, koje bi direktno propisale nasljedno pravo descendenata u prvom Piranskom statutu, nema. On to implicite pretpostavlja u poglavlju o oporučnom nasljedstvu: “... *omnia bona sint inter eos fratres et sorores, et in fraterna compagna comuniter inter omnes diuidantur* ...”¹¹ To potvrđuje i norma prvog statuta, koja govori o nasljedstvu u drugom nasljednom redu: “... *si quis cuius Pyrani sine testamento obierit non habens filios uel filias* ...”¹²

Isto, ali puno jasnije i elegantno, nasljedno pravo descendenata određuje tek četvrti statut: “... *si quis mortuus fuerit abintestato et habuerit filios uel filias ab eo legitime descendentes, tunc successio uniuersorum bonorum suorum filiiis et filiabus equaliter pertineat et expectet* ...”¹³

2.1.1. Pravo reprezentacije

Pravo reprezentacije u prvom nasljednom redu izrično određuje tek četvrti statut: “*Et si moriens abintestato nullos habuerit filios ab eo legitime descendentes sed habuerit nepotes uel neptes descendentes ab eo legitime, tunc successio bonorum suorum nepotibus et neptibus pertineat et expectet in stirpes et non in capita ... quod de filio, de filia* ...”¹⁴ Unuci i unuke, dakle nasljeđuju dio njihovog umrlog roditelja. Ostavština se tada dijeli po lozama, a unutar iste skupine po glavama.¹⁵

Je li je pravo reprezentacije u Piranu postojalo i prije? Vrlo vjerojatno.¹⁶ Treći Piranski statut potvrđuje tezu, da to pravo postoji iako nije eksplicitno određeno, jer u vezi s nužnim nasljeđivanjem spominje ostaviteljevu djecu i njegove unuke: “... *Statuimus quod quilibet homo uel femina uolens suum facere testamentum et non habeat filios uel filias siue nepotes ab eo uel ab ea descendentes* ...”¹⁷

---

¹¹ Pir. 1. VII, cap. 14 (2. VII, cap. 11). VIRI 10, str. 495 i d.

¹² Pir. 1. VII, cap. 21 (2. VII, cap. 17; 3. VII, cap. 11; 4. VII, cap. 6). VIRI 10, str. 513. i d.

¹³ Pir. 4. VII, cap. 6. VIRI 10, str. 516.

¹⁴ Pir. 4. VII, cap. 6. VIRI 10, str. 517., bilj. 17.

¹⁵ Posebno isticanje, da se ostavština dijeli po lozama, a ne po glavama, moglo bi ukazivati na dubiozu ili možda čak na praksu, koja je bila suprotna ovom, u četvrtom statutu naročito naglašenom načelu, ali vjerojatniji je razlog za spomenutu dikciju utjecaj rimskog prava. Vidi Inst. 3, 1, 6: “... *non in capita sed in stirpes hereditatem dividi* ...”

¹⁶ Usporedi sa Margetičevom zaključkom o pitanju prava reprezentacije po starijim Tršćanskim statutima. Margetič, Neoporučno nasljedno pravo u srednjovjekovnoj Istri, str. 167., bilj. 31.

¹⁷ Pir. 3. VII, cap. 10. VIRI 10, str. 465. i d.

2.1.2. Kolacija emancipata i dotiranih kćeri

Emancipirana, odnosno odijeljena djeca i kćeri s mirazom nasljeđuju samo ako konferiraju, to jest pribroje (unesu) ono što su od roditelja dobile prilikom emancipacije, diobe ili ulaska u brak (miraz). To opet u istom, pomalo arhaičnom stilu određuju prvi i drugi statut, a slično i treći: “... *emancipatus uel emancipata de domo patris uel matris sue ... post mortem eorum nichil habere debeat nisi per testamentum sibi dismissum fuerit, excepto si emancipatus ... ueniret cum bonis sibi per eos datis quando emancipatus ... fuit ... quod tunc habeat partem ipsorum bonorum.*”¹⁸

*Tek četvrti statut kolaciju normira na način blizak razvijenoj nomotehnici: “Et si aliqua bona a parte habuerint, debeant ipsa bona omnia uel ualorem ipsorum bonorum habitorum in dotem uel tempore emancipationis ad cumulum hereditatis ducere et presentare. Quibus presentatis, ipsa bona et uniuersa bona hereditatis inter eos equaliter diuidantur.”*¹⁹

Govoreći o uređenju u Trstu, Margetić izlaže, da po statutu tog grada iz 1350. godine emancipirano dijete načelno ne nasljeđuje, nego dobije od nasljedstva onoliko, koliko odrede dva bliža rođaka. Njegova prava se uz dužnost kolacije izjednače sa neemancipiranom djecom tek u 1421. godini. Isključenost emancipiranog djeteta od nasljeđivanja u rano doba i daljnji razvoj ovog pitanja, po Margetiću su logični, jer treba, emancipiranu djecu po starijim tršćanskim statutima, razumjeti u smislu germanskih i slavenskih prava, znači djecu, koja su već dobila svoj dio kućne imovine, pa ne bi bilo pravedno da ponovo sudjeluju u diobi. Zbog promjene odnosa u 14. stoljeću, kad kućna imovina postaje sve više očeva imovina, a odijeljeno dijete smatra se pravim emancipiranim djetetom, koji ne uzima dio kućne imovine kad je odijeljen, on treba zadržati svoja prava na očevu nasljedstvo, ali uz dužnost kolacije dobara, što ih je dobio prilikom emancipacije. Kao daljnji dokaz u prilog svojim tvrdnjama, Margetić navodi razvoj prava u Piranu i citira prvi (kompletno sačuvani) statut iz 1307. godine, po kojem emancipirani ne treba ništa dobiti, osim ako mu je ostavljeno oporukom, izuzev ako emancipirani priloži dobra što su mu ih roditelji dali, kad je bio emancipiran. Po analogiji Margetić dalje presumira, da je u nesačuvanom (točnije u fragmentima sačuvanom) starijem Piranskom statutu (iz 1274. godine) postojala samo prva rečenica: emancipirani ništa ne dobije, osim ako mu je nešto oporukom ostavljeno. Kad je u 14. stoljeću u Piranu, slično kao u Trstu, došlo do značajne promjene društvenih odnosa, preuzeta je rečenica iz starog statuta i njoj dosta spretno dodana izmjena na osnovu koje emancipirani ipak nasljeđuje, ako konferira ono što je dobio. Navedenu odredbu prepisao je i statut iz 1332. godine, ali je po Margetiću već sredinom 14. stoljeća stvar postala toliko jasnom, da je čitava odredba postala suvišnom, pa je iz statuta iz 1358. godine naprosto

---

¹⁸ Pir. 1. VII, cap. 2; 2. VII, cap. 1. VIRI 10, str. 472. i d. Slično još: Pir. 1. VII, cap. 14; 2. VII, cap. 11; 3. VII, cap. 12; 4. VII, cap. 3. VIRI 10, str. 495. i d.

¹⁹ Pir. 4. VII, cap. 6. VIRI 10, str. 517., bilj. 14.

ispuštena, jer se nije više našlo za shodno, da se posebno ističe potpunu izjednačenost emancipirane i neemancipirane djece.²⁰

Na temelju našeg istraživanja, možemo se složiti s Margetićem skoro u cijeloj njegovoj upravo navedenoj tezi, izuzev posljednjeg stavka. Naime, odredba o kolaciji iz statuta iz 1358. godine nije sasvim ispuštena, nego je njen smisao očuvan na drugom mjestu,²¹ što važi i za četvrti statut.²² Isto tako izjednačenost emancipirane i neemancipirane djece u posljednja dva statuta ističe se na mnogim mjestima, ali to po našem mišljenju samo ide u prilog Margetićeve osnovne teze o primarnoj neizjednačenosti emancipirane i neemancipirane djece u pogledu nasljeđivanja.

2.2. Drugi nasljedni red

U drugom nasljednom redu nasljeđuju ascendenti i kolaterali. Ako, dakle nema descendenata, pola ostavštine dobiju ostaviteljevi roditelji, a druga polovina ide braći i sestrama ostavitelja: “... *si moriretur intestatus uel intestata sine heredibus medietas suorum bonorum debeat deuenire in patrem et in matrem ...*”²³ – “... *Alia uero medietas totius hereditatis mortui abintestato sit fratrum et sororum, si quos habuerit ab ea parte a qua defuncto bona peruenerint ...*”²⁴

Kada nema braće i sestara, sva ostavština ide roditeljima: “... *Et si nullos fratres uel sorores reliquerit tunc pater et mater succedant in uniuersalis bonis filii abintestato mortui ... quod de masculino intelligatur et de femina ...*”²⁵ ako živi samo još jedan roditelj, sve dobije sam.²⁶ U primjeru, da tako nasljeđuje samo majka koja kasnije sklopi novi brak, polovina nasljeđa ide za dušu umrlog, a druga polovina najbližim srodnicima.²⁷

---

²⁰ Margetić, Neoporučno nasljedno pravo u Srednjovjekovnoj Istri, str. 165. i d. U toj raspravi “Piranski statut iz 1322.” trebamo čitati Piranski statut iz 1332.

²¹ Pir. 3. VII, cap. 12: “*Statuimus quod si quis deceserit condito testamento relictis filiis maritatis et non maritatis simul, siue emancipatis et non maritatis simul, aut non maritatis tantum aut maritatis tantum aut emancipatis tantum aut non emancipatis tantum, et in testamento suo alicui eorum uel aliquibus nichil relinquerit in contentu et benedictione, tunc liceat illi vel illis cui uel quibus nichil relictum fuerit venire infra mensem post morte patris ... et offerre se fratribus cum bonis que habuerit a patre tempore quo maritatus uel emancipatus fuerit si aliquid habuerit ...*” VIRI 10, str. 496.

²² Pir. 4. VII, cap. 3: “... *Si uero testator habuerit aliquem uel aliquos filios emancipatos, et aliquem uel aliquos non emancipatos, possit testator ipsos non emancipatos heredes instituire, et emancipatis relinquere aliquid in contentu et benedictione. Quod si non fecerit, possint hi emancipati infra unum mensem post mortem patris offerre se fratribus uelle presentare ad cumulum hereditatis omnia bona que habuerint a patre tempore emancipationis, uel quibus fuerint a patre dotati. Quibus presentatis sint cum ceteris fratribus heredes dicti patris sui ...*” VIRI 10, str. 497.

²³ Pir. 1. VI, cap. 32 (2. VI, cap. 31). Slično: Pir. 3. VII, cap. 10; Pir. 4. VII, cap. 4. VIRI 10, str. 465. i d.

²⁴ Pir. 4. VII, cap. 4. VIRI 10, str. 469.

²⁵ Ibid.

²⁶ Pir. 3. VII, cap. 10; Pir. 4. VII, cap. 4, VIRI 10, str. 466. i d.

²⁷ Ibid.

Ako nema roditelja, svu ostavštinu dobiju (punokrvna) braća i sestre: “... *Si autem nullos habuerit filios uel nepotes ex eo legitime descendentes, nec patrem, matrem, auum uel auiam, sed habuerit fratres uel sorores ex utroque parente progenitos, tunc successio bonorum dicti defuncti predictis fratribus et sororibus equaliter pertineat et expectet ...*”²⁸

I u tom se nasljednom redu poštuje pravo reprezentacije, koje nije izričito propisano, ali je vidljivo iz normi.²⁹

2.2.1. Princip “*Paterna paternis, materna maternis*” i diferenciranje imovine

U drugom nasljednom redu vlada pravilo, po kojem se imovina umrloga u nedostatku descendenata vraća onoj liniji od koje je došla.³⁰ Taj princip, nazvan “*Paterna paternis, materna maternis*”, nalazimo u mnogim dijelovima Europe, od Korzike do juga Nizozemske. U Francuskoj, na primjer, ovaj institut zvao se “*le principe du retour*”, a na teritoriju današnje kontinentalne Slovenije bio je poznat kao “*Fallrecht*” (*ius recadentiae*, “pravo zapalosti”) i bio je tu posebno usidren običaj sve do prve polovine 18. stoljeća, znači sve dok ga nije izrično zakonom poništio vladar Karlo VI.³¹ Spomenuti princip prihvatili su i u mnogim (ali ne svim) gradovima Istre i Dalmacije, a tamo gdje je postojao, primjenjivao se u različitim varijantama.³²

Kako se spomenuti princip manifestirao u Piranskom statutu? Imovinu koju je umrli stekao po ocu (takozvani patrimonium - očevina), nasljeđuju braća i sestre po ocu, imovinu stečenu po majci (takozvani matrimonium – majčina dobra), nasljeđuju braća i sestre po majci: “... *si quis cuius Pyrani sine testamento obierit non habens filios uel filias, sed tantum habent fratres uel sorores ex parte patris solummodo, aut matris ipsi fratres uel sorores succedant illa bona que ex parte patris uel matris possidebat.*”³³

Prethodno navedena odredba, na prvi pogled, ne govori o nasljeđivanju kada postoji imovina stečena po jednoj strani (ocu ili majci), ako nema braće i sestara po

---

²⁸ Pir. 4. VII, cap. 6. VIRI 10, str. 517. Iz odredba, koje smo citirali u ovom djelu rasprave, može se vidjeti, da su novi statuti objašnjavali i dopunjavali lapidarne i nepotpune norme starijih statuta.

²⁹ “... *Si autem nullos habuerit filios uel nepotes ex eo legitime descendentes, nec patrem, matrem, auum, auiam ...*” Ibid.

³⁰ Vidi infra: Pir. 1. VII, cap. 21 (2. VII, cap. 17; 3. VII, cap. 11; 4. VII, cap. 6). VIRI 10, str. 513. i d.

³¹ Kao osnova za ukidanje tog instituta služio je: Neue Satz- und Ordnung vom Erb-Recht ausser Testament, und andern letzten Willen, auch was deme anhängig, im Ertz-Hertzogthum Oesterreich unter der Ennß (1720.); V, § 8. (II, § 10; VIII, § 4; IX, § 2 in § 3; X, § 1; XI). Vidi: Kambič, Spodnjeavstrijski intestatni red iz leta 1720. – med tradicijo in spremembo, str. 113.-143. Usporedi: Gál, Der Ausschluß der Ascendenten von der Erbenfolge und das Fallrecht, str. 1 i d te Wesener, Geschichte des Erbrechtes, str. 39. i d.

³² Vidi: Margetić, *Paterna paternis*, str. 269.-278. U citiranom djelu autor iznosi i originalnu tezu o podrijetlu tog načela za područje Istre, u koju na tom mjestu ne ulazimo.

³³ Pir. 1. VII, cap. 21 (2. VII, cap. 17). VIRI 10, str. 513. i d. Pir. 3. VII, cap. 11.: “... *tunc bona que obyenerint defuncto a parte patris esse debeant fratrum uel sororum a parte patris et bona que uenerunt a parte matris esse debeant fratrum uel sororum a parte matris.*” VIRI 10, str. 515. Isti princip se primjenjivao i kada si braća i sestre dijele samo polovinu imovine. Vidi bilj. 24.

toj liniji, koji bi trebali naslijediti, postavlja se pitanje kome pripada taj dio ostavštine. Zato *Liber correctionum*³⁴ na dug, eksplicitan način objašnjava princip, kojeg sa manje riječi jasno podaje i četvrti statut – imovina u tom primjeru ide najbližem srodniku u liniji od koje je došla: “... *et bona que habuerit a parte, a qua nullos fratres uel sorores habuerit sint magis propinquiorum defuncti ab ea parte a qua defuncto bona peruenerint.*”³⁵ Četvrti statut i odmah dalje dodaje, da se dobra koja je umrli stekao radom (*bona acquisita* – stečena dobra) dijele podjednako između braće i sestara: “*Omnia uero bona acquisita per defunctum debeant esse comuniter omnium fratrum uel sororum.*”³⁶ Zanimljivo je, što prvi i drugi statut u tom pitanju sadrže nekako drugačiju formulaciju: “... *Relliqua alia sua bona deueniant aliis suis propinquioribus, a parte quorum ipsa bona descenderant, acquisita uero ipsius mortui si qua fuerint inter prosimiores comuniter pariantur.*”³⁷ Prije stečenih dobara (*bona acquisita*) prvi i drugi statut govore još i o kategoriji “*alia sua bona*”. Po Margetiću “*alia sua bona*” (ostala dobra) u Piranskom statutu predstavljaju još jednu vrstu dobara (uz očevinu, majčina dobra i stečena dobra), koja su “stečena za vrijeme braka legatom, mirazom i darovanjem”. Nešto slično je Margetić u Istri našao samo još u Umaškom statutu.³⁸ Ta vrsta dobra podsjeća ga na ustanovu “germanskog prava”, tzv. “Wiederanfall”, pa zato zaključuje, da se radi “o singularnom nasljednom pravu povezanim s posebnim “germanskim” shvaćanjem darovanja”.³⁹ Ako prihvatimo ovu tezu, mogli bi se pitati, zašto te vrste dobara više nema u trećem i četvrtom Piranskom statutu, te jednostavno i dosta logično odgovoriti, da se promjenom društvenih odnosa više nije pravila razlika u pogledu stečenih dobara, pa je tako spomenuti dio norme postao suvišan. Ali, još uvijek ostaje pitanje, zašto bi ovakva vrsta dobara postojala samo u Piranu i Umagu. Stoga bi bilo možda moguće i drugačije objašnjenje, koje tu ne postavljamo kao utemeljenu tezu, nego samo kao mogućnost, naime da je sa “*alia sua bona*” bila mišljena imovina koja ide najbližem srodniku u liniji od koje je došla, ako nema u toj liniji braće i sestara ostavitelja. Formulacija *alia sua bona*, koja se činila piscu norme prvog statuta dovoljno jasnom, zburnila je Pirančane, pa ju je morao već u knjizi korekcija, a dalje i u četvrtom statutu nadomjestiti opširijom i lakše shvatljivom dikcijom.⁴⁰

---

³⁴ Lib. corr. 1, 5. VIRI 10, str. 514. i d.

³⁵ Pir. 4. VII, cap. 6. VIRI 10, str. 518.

³⁶ Ibid.

³⁷ Pir. 1. VII, cap. 21 (2. VII, cap. 17). VIRI 10, str. 514.

³⁸ Margetić; Neoporučno nasljedno pravo u Srednjovjekovnoj Istri, str. 171. Vidi i bilj. 70.

³⁹ Ibid., str. 172.

⁴⁰ Vidi bilj. 34 i 35.

2.3. Treći nasljedni red

Kada nema descendenata, roditelja i kolaterala, nasljeđuje najbliži krvni srodnik. Prvi i drugi statut oko toga opet nisu toliko eksplicitni, ali treći i četvrti ne dopuštaju sumnju: “*His autem deficientibus, bona defuncti abintestato pertineant et expectent proximioribus defuncti ex ea parte a qua defuncto proxime bona peruenerint, quia qui proximior est gradu, potior in successione habetur ...*”⁴¹ Kao što vidimo, i u ovom nasljednom redu primjenjivao se princip vraćanja dobara onoj liniji s koje su došla.

2.4. Ostavština bez nasljednika

Ako nema nasljednika, ostavština pripada komuni, što se i zanimljivo argumentira: “*Statuimus quod si quis ciuis Pyrani obierit non habens heredes nec propinquos sine testamento bona eius in comune succedant, quoniam terra nostra est mater omnium et protecio generalis.*”⁴² Pripad dobara komuni danas nam se čini prirodnim, ali u prošlosti bilo je to značajno pravo, koje je ukazivalo na moć, odnosno autonomiju nosioca tog prava.

2.5. Pitanje nasljeđivanja bračnog druga

Odredbe o neoporučnom nasljeđivanju ne spominju bračnog druga, što je razumljivo, jer mu je imovinska situacija bila osigurana posebnim propisima braka, specifičnima za Istru (*matrimonium insimul ad usum prouincie Ystre*) po kojima drugovi u bračnoj zajednici imovinu dijele kao brat i sestra (*ut frater et soror*). U Piranu se takav brak zvao “brak na Piranski način” (*secundum consuetudinem terre Pirani*).⁴³

---

⁴¹ Pir. 4. VII, cap. 6. VIRI 10, str. 518. Usporedi: Pir. 3. VII, cap. 11.: “... *Sed si nullos fratres uel sorores relinquerit, tunc illa bona debeant esse propinquiorum defuncti unde ipsa bona peruenerant.*” VIRI 10, str. 515.

⁴² Pir. 1. VII, cap. 22 (2. VII, cap. 18; 3. VII, cap. 18). VIRI 10, str. 519. Četvrti Piranski statut uz sadržajno istu, ali stilski izmijenjenu naredbu dodaje još: “*De quibus bonis sacriste sancti Georgii dispensare debeant libras decem pro centenario ualoris bonorum, que comuni peruenerint, infra unum annum post eius obitum.*” Pir. 4. VII, cap. 7. Ibid.

⁴³ Pir. 1. VII, cap. 11 (2. VII, cap. 9; 3. VII, cap. 8; 4. VII, cap. 18): “... *qui fecerit matrimonium insimul ad usum prouincie Ystre ... declaramus quod quicumque contraxerit matrimonium in Pirano et districtu dicatur contraxisse secundum consuetudinem terre Pirani, que nuncupatur frater (et) soror.*” VIRI 10, str. 487. i d. Šire o tom institutu u Istri vidi: Margetić, Brak na istarski način, str. 25.-33.

3. OSNOVNE ZNAČAJKE OPORUČNOG NASLJEĐIVANJA

Princip slobode testiranja u Primorju je u odnosu na kontinentalni dio Slovenije ranijeg datuma. Njegovu opću primjenu možemo postaviti u 12. stoljeće. Imajući u vidu odredbu Piranskog statuta, današnjim bi očima mogli utvrditi, da je sastavljanje oporuke bilo čak neotuđivo pravo Pirančana: "*Statuimus quod nulla persona debeat contradicere alicui suo propinquo uel extraneo uolenti facere suum testamentum ...*"⁴⁴ Četvrti statut kao uvod u odredbu sa titulom "*De casibus testamentorum*" navodi i obrazloženje za oporučnu slobodu: "*Bonorum dispositiones iuxta testantium uoluntates ut integre obseruentur, rationabile et iustum est ...*"⁴⁵ Ovakvo obrazloženje, koje u doba četvrtog statuta sigurno nije bilo više potrebno, jer sloboda testiranja nije mogla biti u pitanju, možemo objasniti naglašenim utjecajem učenog prava, a konkretno, namjerom sastavljača statuta, da iz prvih slova propisa stvori akrostihe.⁴⁶

3.1. Testament

Oporučno nasljeđivanje je bilo u Piranu kao i u ostalim gradovima na tom, pa i na širem području, vezano na instituciju notara. Piranski statut propisuje nekoliko vrsta oporuka, a u svima je više ili manje bitan faktor notar.⁴⁷ Za testiranje žene važili su posebni propisi.⁴⁸ Kada je oporuka bila formalizirana, mogla se izmijeniti kodicilom i to samo u toliko, koliko se nije mijenjala osoba nasljednika. Staru oporuku mogao je oporučitelj poništiti novom oporukom.⁴⁹

Oblici oporuka od grada su nešto, ali ne bitno, varirali. Tipična oporučna isprava sastojala se ukratko iz uvoda i triju dijelova. Sadržajni dio uvodi fraza *in primis*. Tu testator određuje legat za dušu. Dalje sa frazom *item dimisit* određuje još neke legat srođnicima, odnosno za njihovu dušu. Tome slijedi obrazac *in contentu et benedictione*, s pomoću kojeg mora ostavitelj ostaviti nešto svojoj djeci. Ako toga nema, dijete može poništiti testament.⁵⁰ Slijedi imenovanje izvršitelja oporuke i tek na kraju postavlja se nasljednik u

---

⁴⁴ Pir. 1. VII, cap. 15 (2. VII, cap. 12; 3. VII, cap. 13; 4. VII, cap. 9). VIRI 10, str. 499. i d. Usporedi: Pir. 4. VII, cap. 5 (Octauo). VIRI 10, str. 529. Tekst norme vidi infra kod bilj. 87.

⁴⁵ Pir. 4., VII, cap. 2. VIRI 10, str. 504.

⁴⁶ Na tom mjestu (Pir. 4., VII, cap. 2) sastavljaču bilo je potrebno slovo B. Naime, prva slova u sedmoj knjizi (VII.) prikazuju latinsku abecedu. Tako je trebao pisac drugi propis po redu u tom poglavlju (cap. 2) početi sa drugim slovom abecede. O pitanju akrostiha vidi još kraj ove rasprave.

⁴⁷ Pir. 1. VII, cap. 16; 2. VII, cap. 13; 3. VII, cap. 14; 4. VII, cap. 1. VIRI 10, str. 501. i d. U pojedinosti različitih načina testiranja u ovoj raspravi ne ulazimo.

⁴⁸ Pir. 1. VII, cap. 9; 2. VII, cap. 8; 3. VII, cap. 7; 4. VII, cap. 1. VIRI 10, str. 485. i d.

⁴⁹ Pir. 1. VII, cap. 15 (2. VII, cap. 12; 3. VII, cap. 13; 4. VII, cap. 9): "... *Et testamentum quod factum fuerit in ultima uoluntate semper ualeat, prima uero pro nichilo habeantur.*" VIRI 10, str. 499. s.

⁵⁰ Vidi infra.

rimsko pravnom smislu riječi (kao univerzalni nasljednik). Oporuke su uobičajeno imale i dodatne elemente, pogotovo postavljanje staratelja i substituta. Svaka oporuka bila je unijeta u cjelini ili kao imbreviatura u posebnu notarsku (kasnije vicedominsku) knjigu.⁵¹

3.2. Primjer imbreviature

Za ilustraciju, navodimo primjerak imbreviature oporuke, koju je 10. ožujka, 1286. godine odredio Pirančan Martin de Marčana:

*“Eo die, presentibus domino presbytero Iohane Diues, magistro Iacobino callegario, Pellegrino condam Iohane de Mora et aliis. Testamento Martini de Marčana: In primis dimisit operri Sancti Ieorgii soldos Uenetos IIIIor. Item dimisit ad subsidium Terre Sancte, si pasaço fecitur, soldos Uenetos XL, pro remedie anime filii sui Iohanis olim defonto, quos iam dictus Iohanes demiserrat in suo testamento. Item dimisit dari pro anima sua et condam filii sui Iohanis conçi de bono vino duos in quolibet annos in bindimiam usque ad decem annos completi. Item dimisit filii sui Dominici oliuo vno de vineam sua Speligule in benedictione et contentum et auliuo vno de dicta vinea sua Spelugulle filii sui Almerici in benedictione et contentum et auliuo vno de dicta vinea sua Spelugule filie sue Ingalrade in benedictione et contentum. Item reliqua sua bona, quae hic scripta et delegata non sunt, dimisit et iudicauit filio suo Andree et filio suo Albino. Taliter quod dicti filii sui Andree et Albino faciant de dicta bona dimisa, quicquid eis melius placueit pos mortem dicti patri sui Martini.”*⁵²

Mnoge imbreviature ukazuju i na dodatne elemente. Mještanim Pellegrini, na primjer, poslije uobičajenih legata za dušu sva svoja dobra ostavlja maloljetnoj kćeri i određuje, da ako ona umre bez nasljednika,⁵³ njegovu imovinu dobije žena u doživotno uživanje, a onda najbliži srodnici. Na kraju ostavitelj ženu i svog brata postavlja kćeri kao staratelja te upravitelja ostaviteljeve imovine.⁵⁴

---

⁵¹ O gornjim pitanjima vidi iscrpnije: Darovec, Notarjeva javna vera. Notarji in vicedomini v Kopru, Izoli in Piranu v obdobju Beneške republike, str. 152.-172.

⁵² Mihelič, Piranska notarska knjiga (1284. – 1288.), str. 110., št. 388 (Oporuka, 1286., 10. 3.). Imbreviature oporuka vidi još u: id., Najstarejša piranska notarska knjiga (1281. – 1287./89.); id., Piranska notarska knjiga (1289. – 1292.).

⁵³ Što znači formulacija bez nasljednika, objašnjava četvrti Piranski statut (4. VII, cap. 2): “... si aliqua persona suum conderet testamentum uel codicillum in quo ordinaret si unus filiorum uel filiarum suarum decederet sine heredibus ... volumus in hoc casu quod hoc uerbum sine heredibus intelligatur sine heredibus ab illo instituto legitime descendantibus ...” VIRI 10, str. 504.

⁵⁴ “... Item reliqua sua bona mobilia et immobilia, quae hic scripta et delegata non sunt, dimisit et iudicavit filie sue Aldigarde. Taliter quod si dicte filie sue Aldigarde deceperit sine heredes, tunc dicta mea bona veniat uxoris mee Gafere. Gaudendo dicta mea bona ad vitam suam et post mortem suam vertetur in meis propinquis. Et bona et puella dimisit in tutoria uxoris sue Gafere et fratri suo Ade ad regendum bona et puellam dum ad etatem plenissimam peruenerit.” Mihelič, Piranska notarska knjiga (1284. – 1288.), str. 77. i d., št. 252 (Oporuka, 1285., 15. 8.).

3.3. Odgovornost nasljednika za obaveze ostavitelja

Pogledajmo na kraju izlaganja o značajkama nasljeđivanja u Piranu još važno pitanje odgovornosti nasljednika za obaveze ostavitelja. U prvoj fazi, ova odgovornost bila je vezana uz posebnu klauzulu, koja se uobičajeno ugovorila kod poslova *inter vivos* i koja je proširila obavezu u konkretnom primjeru i na nasljednike ("*per se suorumque herides*").⁵⁵ Slična klauzula s funkcijom pasivne nasljeđivosti obaveza bila je moguća i na strani dužnika.⁵⁶

Odgovornost za obaveze na osnovi samog naslova nasljeđivanja, uvedena je tek u četvrtom statutu pod naslovom "*Quod heredes non teneantur ultra valorem hereditatis*": "*Iuris regulam sequentes ordinamus quod quelibet persona que per formam iuris uel statutorum comunis Pirani remaneret uel esset successor in bonis alicuius, aut uigore testamenti esset alicuius heres institutus, non teneatur soluere nomine dicte successionis uel hereditatis ultra ualorem rerum habitaram ex ipsa successione uel hereditate ...*"⁵⁷ Na osnovi te odredbe, nasljednik je odgovarao samo do visine vrijednosti ostavštine (*pro viribus*), vjerojatno sa ukupnom svojom imovinom.⁵⁸

4. PITANJE RECEPCIJE

4.1. Uvodne napomene

Recepciju rimskog prava danas ne smatramo samo kao proces preuzimanja normi Justinijanovog prava, nego šire, kao primjenu dogmatike i metoda pravne znanosti, koju su stvarali u prvom redu glosatori i postglosatori, a njezini nosioci u praksi bili su školovani juristi. Zato ovo pravo nazivamo učeno pravo (*gelehrtes Recht, Juristenrecht, learned law, droit savant*).⁵⁹

Razvoj trgovine i zanata te kontakti sa centrima ekonomskog i kulturnog napretka u srednjovjekovnim komunama pospješili su razvoj prava.⁶⁰ Zbog specifičnih društveno ekonomskih odnosa, u njih se relativno rano pojavio institut privatnog vlasništva. Ovo vlasništvo tijekom vremena oslobađalo se

---

⁵⁵ Ovu ustaljenu frazu nailazimo u zadužnicama. Vidi kao primjer: Mihelič, Piranska notarska knjiga (1284. – 1288.), str. 19., št. 12 (Zadužnica za kupnju sukna ..., 1284., 25. 11): "... *per se suorumque herides et bonorum suorum obligatione presencium et futurorum promiserrunt dare et soluere ...*"

⁵⁶ Vidi kao primjer: *ibid.*, str. 20., št. 14 (Zadužnica, 1284., 26. 11.): "... *promisit dare Çugno et suis heredibus ...*"

⁵⁷ Pir. 4, VII, cap. 21. VIRI, str. 509. i d.

⁵⁸ Justinijan u pitanju, da li ostavitelj jamči *pro viribus* ili *cum viribus* nije jasan. Cod. Just. 6, 30, 22, 4. Vidi: Wesener, Geschichte des Erbrechtes, str. 28. sa bilj. 38.

⁵⁹ Vidi na primjer: Kiefner, Rezeption, kol. 970 i d.; Wieacker, Privatrechtsgeschichte der Neuzeit ..., str. 129 i d.; Koschaker, Europa und das Römische Recht, str. 65. i d., 96. i d. te 164. i d.; Lange, Das Problem der Rezeption im Recht, str. 6.

⁶⁰ O razvoju gradova na današnjem teritoriju Slovenije vidi: Vilfan, Towns and states at the juncture of the Alps, the Adriatic, and Panonia, str. 44.-59.

spona rodbinske zajednice, što je rezultiralo u pojavu slobode raspolaganja *inter vivos* pa posljedice i *mortis causa*, a to je prouzrokovalo potrebu po pravnoj regulaciji pitanja nasljedstva.

U primorskim komunama pravo se razvijalo pod različitim utjecajima. Vrlo značajan bio je romanski utjecaj, kojeg su bizantinska vlast i pravo Ekloge samo još učvrstili. Za današnje slovenske primorske gradove već je utvrđeno, da ne možemo široko govoriti o neposrednom kontinuitetu ove tradicije i rimskog prava, ali je jasan njen kulturno civilizacijski utjecaj na širem prostoru. Zato možemo reći, da je ona ubrzala i potpomogla recepciju.⁶¹

4.2. Konstatacije

Analizom sve četiri očuvane redakcije Piranskog statuta, došli smo do sljedećih zaključaka o recepciji na području nasljednog prava.⁶²

Norme prvog i drugog statuta su kratke i sažete. Problemi nisu zahvaćeni sistematski i cjelovito. Treći statut je iscrpniji, ali u glavnom utoliko, što samo šire tumači materiju iz prvog i drugog statuta. Uz to možemo u trećem statutu i po sistematici i po sadržaju već uočiti određen utjecaj učenog prava. Ali, pravu malu "revoluciju", odnosno veliki skok u evoluciji predstavlja četvrti statut iz 1384. godine. Kvalitativno unapređenje u pogledu na prethodni, treći statut iz 1358. godine je sasvim očito. Norme su koncipirane u duhu učenog prava, profinjene i dosta sistematičnije.⁶³ Isto tako upotrebljava se puno više ustaljenih rimskopravnih izraza.⁶⁴

Na mjestima, gdje je izvjesni rimskopravni institut već postojao u starijim statutima, kao izraz kontinuiteta ili rezultat rane recepcije, očiti su napredak, poboljšanje i pravnička kultura, iako u izražaju nije dostignuta kvaliteta rimskog klasičnog prava. Za primjer ove konstatacije možemo navesti propise o kolaciji⁶⁵ i pravu reprezentacije.⁶⁶

U nekim značajnim pogledima četvrti statut u duhu rimskog prava normira i izvjesne novosti. U tom pogledu nam kao primjer može služiti institut ograničenja nasljednikove odgovornosti za obaveze umrlog, gdje se uvodi

---

⁶¹ Vidi: Kambič, Certain Aspects of the Continuity and Reception of Roman Inheritance Law in the Statutes of Slovenian Littoral Towns, str. 93. i d.

⁶² U raspravi ne ulazimo u materiju neosporivog utjecaja kasnog rimskog municipalnog prava na instituciju notara, koja je bila bitan faktor u pogledu oporučnog nasljeđivanja. O tom pitanju vidi: Darovec, Vpliv rimskoga prava na razvoj srednjeveškoga notariata v Istri in Dalmaciji, str. 981.-1000.

⁶³ Zanimljivo je, da se već u uvodu četvrtog piranskog statuta spominje želja statutarne komisije, da bi bile nove odredbe elegantnije. Pir. 4, Prohemium, fol. 1.

⁶⁴ Za primjer navodimo naslove poglavlja o neoporučnom nasljeđivanju. Pir. 1. VII, cap. 21: *De mortuis qui non fecerunt testamentum*; 2. VII, cap. 17: *De mortuis sine testamento*; 3. VII, cap. 11: *De mortuis sine testamento*; 4. VII, cap. 6: *De successionibus abintestato*. VIRI 10, str. 513. i d.

⁶⁵ Pir. 4. VII, cap. 6. VIRI 10, str. 517, bilj. 14. Tekst norme vidi supra kod bilj. 19. Usporedi: Pir. 1. VII, cap. 2 (1. VII, cap. 14); 2. VII, cap. 1; 3. VII, cap. 12 (2. VII, cap. 11); 4. VII, cap. 3. VIRI 10, str. 472 i d. (495. i d.).

⁶⁶ Pir. 4. VII, cap. 6. VIRI 10, str. 517., bilj. 17. Tekst norme vidi supra kod bilj. 14.

rmskopravni princip “*beneficium inventarii*”, a pisac norme se izravno poziva na rimsko pravo (*Iuris regulam sequentes ordinamus ...*).⁶⁷ Jednako dobar primjer je i institut nužnog nasljeđivanja descendenata.⁶⁸

5. NUŽNO NASLJEĐIVANJE DESCENDENATA KAO PRIMJER RECEPCIJE

Dosadašnji pisci već su utvrdili neosporiv utjecaj recepcije u statutima jadranskih gradova upravo na području nužnog nasljeđivanja.⁶⁹ U ovoj raspravi svjesno ne ulazimo u uspoređivanje sa uređenjem na širem teritoriju⁷⁰ i moguću polemiku sa piscima, jer smo ograničeni prostorom i zbog toga što bi nas to odvelo predaleko od naše teme. Ali, konstatacije ove rasprave lako se mogu usporediti s dosadašnjim istraživanjima. Po našem mišljenju one ih uglavnom potvrđuju i dopunjuju, a u nekim pitanjima bacaju novo svjetlo.⁷¹

5.1. Formalno i materijalno nužno nasljedno pravo descendenata⁷²

Sloboda testiranja bila je u Piranu ograničena institutom nužnog nasljeđivanja. Postojanje tog instituta iskazuju već prvi i drugi statut, ali vrlo lapidarno. Ako umrli nije svom djetetu ostavio nešto u oporuci (*aliquid in contentu et benedictione*), ono je moglo poništiti oporuku, uz uvjet, da konferira ako je nešto već dobilo od ostavitelja: “... *Si homo moritur cum testamento, et in suo testamento non reliquerit filios suos uel filiabus aliquid de suis bonis in contentu et benedictione ... licitum sit illi uel illis infra unum mensem post obitum patris sui uenire cum bonis que per eum data fuerint tempore donacionis sue in domo patris. Et tunc omnia bona sint inter eos fratres et sorores et in*

---

⁶⁷ Pir. 4, VII, cap. 21. VIRI, str. 509. i d. Tekst norme vidi supra kod bilj. 57. Usporedi: Cod. Iust. 6, 30, 22. O rimsko pravnom institutu *beneficium inventarii* vidi: Kaser, Das römische Privatrecht II, str. 543. s.

⁶⁸ Institut nužnog nasljeđivanja je, isto kao i institut ograničenja nasljednikove odgovornosti, recipiran u mnogim statutima širom Europe, pa i u području Jadrana. Vidi: Coing, Europäisches Privatrecht I, str. 624. i sljedeću bilješku.

⁶⁹ Od novijih pisca vidi: Margetić, “*Aliquid in contentu et benedictione*” istarskih statuta, str. 185-213 te Bogojević-Gluščević, Disinheritance in the Medieval Adriatic Communities - Parallels with the Justinian and Byzantine Law, str. 111.-127.

⁷⁰ Na tom mjestu željeli bi samo spomenuti, da nalazimo veliku srodnost između Piranskog i Umaškog statuta. Fragmentarni osvrt na odredbe o nužnom nasljeđivanju descendenata u Umaškom statutu naime pokazuje ne samo isti sadržaj nego doslovno istu dikciju kao u Piranskom statutu. To je interesantna činjenica, koja budi radoznalost i želju po detaljnijoj usporedbi i analizi. Da li su pisci statuta spomenutih gradova imali za osnovu isto djelo (neki priručnik odnosno drugi statut) ili je možda autor Umaškog prepisivao iz Piranskog ...? To je dakako tema za novu raspravu.

⁷¹ S konstatacijama ove rasprave treba u prvom redu korjenito dopuniti, odnosno korigirati Margetićevo djelo “*Aliquid in contentu et benedictione*” istarskih statuta, str. 185.-213.

⁷² Već prvi piranski statut određuje i materijalno nužno pravo ascendenata. O tom pitanju vidi: Kambič, Certain Aspects of the Continuity and Reception of Roman Inheritance Law in the Statutes of Slovenian Littoral Towns, str. 98.

*fraterna compagna inter omnes diuidantur.*⁷³ Dijete je, znači, moralo biti spomenuto u testamentu, i to na takav način, da mu je bilo (barem) nešto ostavljeno. Prvi i drugi Piranski statut ne propisuju koliko. U Trstu i Rovinju na primjer, to je trebala biti manja svota novca, a u Puli i Poreču skromna mjera pšenice i ječmena.⁷⁴ Na temelju spomenutog uređenja mogli bi ustanoviti, da je bilo ostavitelju omogućeno, da de facto iznasljedi dijete bez opravdanog razloga. Važno je bilo samo, da je bilo dijete pomoću instituiranja na neku sitnicu spomenuto u oporuci, što ukazuje na ideju o formalnom nužnom nasljednom pravu. Ako ovo pravo nije bilo poštivano, na zahtjev mimoišlog i uz uvjet kolacije, došlo je do intestatnog nasljeđivanja. Prvi i drugi statut se, izgleda, u tom pogledu odnose samo na emancipiranu (odijeljenu) djecu, a treći već izrično dodaje i pravo neemancipiranog djeteta: “... *et uel si nichil habuerit tempore maritacionis uel emancipationis, uel quia numquam fuerit maritatus uel emancipatus, uenire debeat ... et offere se cum persona cum alegando et dicendo iura sua. Et tunc hoc facto ... omnia bona que fuerint patris eorum sint inter omnes fratres et sorores comunia et inter eos comuniter diuidantur.*”⁷⁵ Ali, inače treći Piranski statut pitanje nužnog nasljeđivanja rješava slično kao prva dva.⁷⁶

Tek četvrti statut puno je iscrpniji i sistematičniji te, kako smo već spomenuli, u duhu učenog prava uvodi i sadržajne novosti. Najprije statut u skladu s rimskim pravom uređuje pitanje formalnog nužnog nasljednog prava propisujući, da mimoišla djeca nasljeđuju: “... *volumus ... quod filii preteriti et non nominati in testamento uel codicillo ueniant ad successionem patris sui equaliter secundum formam statutorum infrascriptorum ...*”⁷⁷ A, dalje jasno određuje materijalno nužno nasljedno pravo. Ako je umrli imao do tri djeteta trebao im je ostaviti trećinu imovine, kada ih je bilo više, onda polovinu (ako su bila sva emancipirana ili sva neemancipirana): “*Caritati et naturali descendendum nostrorum subuentioni publice indulgentes firmamus quod quilibet utiliter testari uolens habens filios uel nepotes ex eo legitime descendentes teneatur et debeat si habuerit, filios tres uel infra, eos in tercia parte bonorum suorum heredes instituere. Et si habuerit quatuor aut ultra, in medietate bonorum suorum heredes instituere, si omnes fuerint emancipati, aut omnes non emancipati.*”⁷⁸

---

⁷³ Pir. 1. VII, cap. 14; 2. VII, cap. 11. VIRI 10, str. 495 i d. i Pir. 1. VII, cap. 2; 2. VII, cap. 1; 3. VII, cap. 12; 4. VII, cap. 3. VIRI 10, str. 472. i d.

⁷⁴ Margetić, “Aliquid in contentu et benedictione” istarskih statuta, str. 192. i d.

⁷⁵ Pir. 3. VII, 12. VIRI 10, str. 497.

⁷⁶ Ibid. VIRI 10, str. 496. i d. Tekst norme vidi u bilj. 21.

⁷⁷ Pir. 4. VII, cap. 2. VIRI 10, str. 505.

⁷⁸ Pir. 4. VII, cap. 3. VIRI 10, str. 496. i d. Kao nužni nasljednici dolaze u obzir i unuci na osnovu prava reprezentacije: “... *Si uero quis filios uel filias ex eo legitime descendentes non habuerit teneatur nepotes ex eo legitime descendentes instituere in ea parte solummodo in qua necessario a testatore debuisset institui eorum pater si tunc uixisset per modos suprascriptos, uidelicet in stirpem et non in capita ... Et quod dictum est de masculino intelligatur de femina ... de patre ... de matre.*” Ibid.

Vrlo slično propisuje u svojoj 18. noveli Justinijan, sa tom razlikom, da trećinu imovine trebaju dobiti do četiri djeteta, a polovinu ako ih je više od četiri.⁷⁹

U primjeru nepoštivanja statutarne odredbe o materijalnom nužnom nasljednom pravu, nužni nasljednici mogu tražiti svoj nužni dio, a oporuka unatoč tome ostaje na snazi: *“Si autem parentes filios non instituerint modis suprascriptis, tunc vigore huius statuti uolumus et mandamus quod filii huiusmodi testatorum acquirant supradictam partem hereditatis ut supra remanente testamento in sua firmitate de reliquis bonis prout testator ordinaverit ...”*⁸⁰

Tome četvrti statut dodaje još, da u primjeru, kada postoji zajedno emancipirana i neemancipirana djeca, oporučitelj može neemancipiranu postaviti za nasljednike, a emancipiranoj ostaviti nešto *“in contentu et benedictione”*.⁸¹ Ako ukupna imovina, koju je emancipat stekao od ostavitelja (pomoću spomenute klauzule ili legatom, odnosno mirazom) ne dostiže njegov nužni dio, četvrti statut mu omogućava, tražiti nadopunu do visine tog dijela: *“Volumus in hoc casu quod hic filius emancipatus petere et acquirere possit tantum de bonis paternis quantum pro sua legitima sibi pertinet et expectat ...”*, što je isto bio i Justinijanov princip.⁸²

5.2. Razlozi za iznasljeđenje descendenata

Četvrti statut kao novost uvodi i razloge za iznasljeđenje. Ako ih usporedimo sa Justinijanovom 115. novelom, možemo utvrditi, da uopće nema bitnih razlika. Razlozi su po broju jednaki i po sadržaju skoro jednaki. Redoslijed razloga u Piranskom statutu pokriva se sa Justinijanovim od prvog do petog paragrafa i od dvanaestog do četrnaestog paragrafa, šesti paragraf je Piranski statut stavio na jedanaesto mjesto, i zato od sedmog do desetog paragrafa brojevi u statutu zaostaju za jedno mjesto. U Piranskom statutu ima i odstupanja u jeziku, koja dakako ne mijenjaju smisao. Kod većine razloga dikcija statuta je kraća. Uz to uočljive su još neke, za sadržaj normi nebitne promjene, koje su logične radi izmijenjenih društvenih okolnosti.

5.2.1. Usporedba izabranih razloga sa Justinijanovom 115. Novelom

Za ilustraciju upravo rečenog, navodimo usporedbu nekih razloga za iznasljeđenje po Piranskom statutu sa razlozima po Justinijanovoj 115. Noveli.

---

⁷⁹ Isto tako u tom pogledu rimsko pravo nije pravilo razliku između emancipirane i neemancipirane djece. Nov. 18, 1: *“... ut, si quidem unius est filii pater aut mater aut duorum vel trium vel quattuor, non triumcium eis relinquere solum, sed tertiam propriae substantiae ... Si vero ultra quattuor habuerit filios, mediam eis totius substantiae relinquere partem ...”* O razvoju nužnog nasljeđivanja u rimskom pravu vidi: Kaser, *Das römische Privatrecht* I, str. 703. i d.; II, str. 512. i d.

⁸⁰ Pir. 4. VII, cap. 3. VIRI 10, str. 496. i d. Usporedi sa Nov. 115, 3, koja u pogledu posljedica nepoštivanja nužnog nasljednog prava nije sasvim jasna, što je u teoriji općeg prava prouzrokovalo različite teorije. O tom pitanju vidi: Coing, *Europäisches Privatrecht* I, str. 614. i d.

⁸¹ Pir. 4. VII, cap. 3. VIRI 10, str. 497. Tekst norme vidi u bilj. 22.

⁸² *Ibidem*. VIRI 10, str. 498. Cod. Just. 3, 28, 30 pr.

Treći razlog Piranskog statuta glasi: “... *si filius de criminalibus causis patrem accusauerit, nisi fortasse eum accusauerit de ofensa facta contra comune Pirani et honorem dicti comunis ...*”,⁸³ a Justinijan kaže: “*Si eos in criminalibus causis accusaverit, quae non sunt adversus principem seu rempublicam.*”⁸⁴

Dok Piranski statut kao peti razlog propisuje: “... *si filius machinatur uel insidiatur mortem patris*”,⁸⁵ Justinijan navodi: “*vel vitae parentum suorum per venenum aut alio modo insidiari temptaverit.*”⁸⁶

Kao osmi razlog Piranski statut određuje: “... *si filius prohibuit patrem testari.*”⁸⁷, a Justinijan u devetom paragrafu propisuje: “*Si convictus fuerit aliquis liberorum, quia prohibuit parentes suos condere testamentum, ut, si quidem postea facere potuerint testamentum, sit eis pro tali causa filium exheredandi licentia ...*”⁸⁸

Razlika, koju u ovim primjerima još uočavamo jeste, da Justinijan govori o roditeljima (*parentes*) i djeci (*liberi*), a Piranski statut o ocu (*pater*) i sinu (*filius*), ali to je samo zanemariva opća karakteristika normodavne tehnike u Piranskom statutu, koja nipošto ne mijenja smisao, jer Piranski statut na kraju nabranjanja razloga kaže: “... *Et quod supra dictum est de patre intelligatur de matre ... quod de filio de filia ...*”⁸⁹

5.3. Rođenje postuma

U skladu sa idejom o formalnom nasljednom pravu, po kojoj dijete mora biti spomenuto u oporuci, odnosno ne smije biti izostavljeno, i rođenje postuma poništava oporuku: “... *si ... post conditum testamentum ex aliqua eius legitima uxore nasceretur filius unus uel plures, uolumus in hoc casu quod tales filii non instituti rumpant testamentum et succedant in uniuerso paterno, exceptis legatis ad pias causas ...*”⁹⁰ Ova odredba isto je očit primjer recepcije.⁹¹

---

⁸³ Gl.: Pir. 4. VII, cap. 5 (*Tercio*). VIRI 10, str. 528. Norma statuta još se nastavlja i u tom pogledu opsežnija je od Justinijanove.

⁸⁴ Nov. 115, 3, 3.

⁸⁵ Pir. 4. VII, cap. 5 (*Quinto*). VIRI 10, str. 528.

⁸⁶ Nov. 115, 3, 5.

⁸⁷ Pir. 4. VII, cap. 5 (*Octauo*). VIRI 10, str. 529.

⁸⁸ Nov. 115, 3, 9. Norma još nastavlja i u tom pogledu puno opsežnija je od Piranske.

⁸⁹ Pir. 4. VII, cap. 5, VIRI 10, str. 529. Ovakav način normiranja mogao bi biti posljedica ranijeg uređenja, koji bi ukazivao na preferiranje muških članova obitelji.

⁹⁰ Pir. 4. VII, 2. VIRI 10, str. 505.

⁹¹ Inst. 2, 13, 1: “... *adgnatione postumi sive postumae rumpitur (testamentum)*”.

6. ZAKLJUČAK

Piranski statut je, kao i statuti ostalih istarskih gradova, konglomerat različitih elemenata. Unatoč neosporivom utjecaju romansko-bizantinske tradicije i recepcije, u njemu je normirano mnogo lokalne specifikke, koja je ostala na snazi pored općeg prava ili čak i u suprotnosti s njim.⁹² Naglasimo još jedanput neke od ovih specifičnih karakteristika. Pravila za nužno nasljeđivanje preuzeta su iz rimskog prava, ali sa razlikom u broju descendenata kojima ide trećina imovine. Kod normi o neoporučnom nasljeđivanju možemo u osnovi osjetiti Justinijanov parentelni sistem, ali sa bitnim razlikama, na primjer kod nasljeđivanja ascendenata te braće i sestara ostavitelja. Pored toga, nema nasljednog prava bračnih drugova, zbog uređenja njihovih imovinskih odnosa po lokalnim običajima. I na kraju, značajno načelo *Paterna paternis, materna maternis* isto nije bilo rimskopravni princip.

Na odnos između općeg prava (*ius commune*) i piranskog statutarnog prava (*ius proprium*) ukazuje norma, koja se odnosi baš na nasljedno pravo i po kojoj oporuka mještanina ili onog koji boravi u Piranu u potpunosti je valjana, dokle god nije u suprotnosti sa odredbama Piranskog statuta (*dummodo non fuerit factum contra statuta comunis Pirani*).⁹³ Ova decidirana konstatacija odgovara tada već opće prihvaćenoj ideji o subsidiarnoj primjeni rimskog prava: "*Ubi cessat statutum, habet locum ius civile*".⁹⁴ Time, što upravo citirana norma Piranskog statuta iz 1384. godine spominje rimsko i kanonsko pravo (*non obstantibus aliquibus legibus ciuilibus uel canonicis*), isto tako otkriva, da je ono bilo u to doba već izričito prihvaćena činjenica, što ipak ne čudi, jer se u nekim piranskim privatnopravnim ispravama (ugovori o zajmu – zadužnice) rimsko i kanonsko pravo navode u sklopu ustaljenih klauzula već u početku druge polovine 13. stoljeća.⁹⁵

---

⁹² Zbog ovih lokalnih karakteristika i različitog shvaćanja, odnosno primjene općeg (rimskog) prava u pojedinim komunama u Istri pa i šire, takvo stanje mogli bi označiti sa izrazom općepравни partikularizam, odnosno zajedništvo uz puno razlika.

⁹³ "... uolumus et mandamus quod quecunque persona ciuis uel habitator Pirani suum ultimum testamentum uel codicillum fecerit uel ordinauerit per aliquem modorum supradicto capitulo comprensorum, sit firmum et ratum sicut scriptum et ordinatum fuerit non obstantibus aliquibus legibus ciuilibus uel canonicis dummodo non fuerit factum contra statuta comunis Pirani." Pir. 4. VII, cap. 2. VIRI 10, str. 504.

⁹⁴ Koschaker, Europa und das Römische Recht, str. 90. O *ius proprium* i hijerarhiji pravila u srednjom vijeku: Bellomo, L'Europa del Diritto Comune, str. 85. i d. te 147. i d. Usporedi sa: Wiegand, Studien zur Rechtsanwendungslehre der Rezeptionszeit, str. 126. i d.

⁹⁵ Vidi na primjer ispravu od 6. januara 1263: "... renunciantes insuper statuto et constitutioni Pirani et alterius quaconque terre, tam canonico quam civili, facta vel facienda, quod contra predictum debitum facere uideretur ..." De Franceschi, Chartularium Piranese, str. 148.

Kao što smo već spomenuli, u pogledu recepcije pravi preokret predstavlja četvrti Piranski statut iz 1384. godine i uvjeren sam, da bi otkrili isto, ako bi analizirali ostale propise civilnog prava u tom statutu. Odgovor na pitanje, gdje leže razlozi za taj preokret, možemo tražiti prije svega u zrelim društveno ekonomskim okolnostima te znanju i sposobnosti pisca statuta, što su po našem mišljenju bitni faktori za recepciju i u ostalim komunama. Redakcija četvrtog piranskog statuta bila je povjerena vijeću devetnaest “mudrih” piranskih patricija (*sapientes*) od kojih je bilo najmanje deset odvjetnika i notara,⁹⁶ a napisao ga je očigledno kadri učeni pravnik, notar Marcus Caviano. O njegovoj sposobnosti ne govori samo forma statutarnih propisa, nego i činjenica, da nam prva slova propisa u nekim knjigama statuta daju akrostihe, među kojima je pisac ovjekovječio svoje ime (MARCUS CAVIANO SCRIPSIT HOC STATVTVM)⁹⁷ te imena suradnika (GERIVS BANO, PETRVS DE SALONO, EGORGIVS DE MAFEO CAPITA STATVTARIORVM),⁹⁸ ali to je već druga priča.⁹⁹

IZVORI

- Codex Iustinianus, recognovit P. Krueger, Ed. 7., Apud Weidmannos, Berolini 1900.
- Franceschi, Cammilo de: Gli statuti del comune di Pirano del 1307. confrontati con quelli del 1332 e del 1358, Deputazione di Storia Patria per le Venezie, Venezia 1960.
- Franceschi, Cammilo de: Chartularium Piranese, Raccolta dei documenti medievali di Pirano, I (1026-1300), u: Atti e memorie della Società Istriana di Archeologia e Storia patria 36, Parenzo 1924.
- Institutiones Iustiniani, recognovit P. Krueger, Ed. 15., Apud Weidmannos, Berolini 1928.
- Mihelič, Darja: Najstarejša piranska notarska knjiga (1281 – 1287/89), Viri za zgodovino Slovencev, 7. knjiga, Slovenska akademija znanosti in umetnosti (ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa), Ljubljana 1984.
- Mihelič, Darja: Piranska notarska knjiga (1284 – 1288), Drugi zvezek, Viri za zgodovino Slovencev, 9. knjiga, Slovenska akademija znanosti in umetnosti (ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa), Ljubljana 1986.
- Mihelič, Darja: Piranska notarska knjiga (1289 – 1292), Tretji zvezek, Zbirka Thesaurus memoriae, Slovenska akademija znanosti in umetnosti (ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa), Fontes 1, Ljubljana 2002.
- Novellae, recognovit R. Schoell, absolut G. Kroll, Apud Weidmannos, Berolini 1899.
- Neue Satz- und Ordnung vom Erb-Recht ausser Testament, und andern letzten Willen, auch was deme anhängig, im Ertz-Hertzogthum Oesterreich unter der Ennß (1720.), u: Codex Austriacus, Supplementum I, Leipzig, 1748., (Sammlung Oesterreichischer Gesetze und Ordnungen, Wie solche von Zeit zu Zeit ergangen und publiciret worden,

---

⁹⁶ Pir. 4. Prohemium, fol. 1-2. VIRI 10, str. 17.

⁹⁷ Inicijale propisa u šestoj knjizi. Pir. 4. VI.

⁹⁸ Inicijale propisa u osmoj i devetoj knjizi. Pir. 4. VIII i IX. Sastavljač akrostiha pogriješio je jedino u posljednjom imenu (Egorgius umjesto Georgius).

⁹⁹ O akrostihovima: Pahor, L'acrostico nel libro degli statuti di Pirano del 1384., str. 143.-155.

So viele deren über die in Parte I&II Codicis Austriaci eingedruckten bis auf das Jahr 1720 weiter aufzubringen waren. Gesammelt, und in diese Ordnung gebracht, von S.G.H. Leipzig, Verdruckt Zacharias Heinrich Eisfeld 1748), str. 952.-991.
Pahor, Miroslav; Šumrada Janez: Statut piranskega komuna od 13. do 17. stoletja, I in II, Viri za zgodovino Slovencev, 10. knjiga, Slovenska akademija znanosti in umetnosti (ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa), Ljubljana 1987.

LITERATURA

- Bellomo, Manlio: *L'Europa del Diritto Comune*, 4^{ed}, Il Cigno Galileo Galilei Edizioni di Arte e Scienza, Roma 1989.
- Bogojević-Gluščević, Nevenka: *Disinheritance in the Medieval Adriatic Communities - Parallels with the Justinian and Byzantine Law*, u: *Proceedings of the International Symposium "Contemporary Law, Legal Science and the Iustinian's Codification*, Vol. 1, Skopje 2004., str. 111.-127.
- Coing, Helmut: *Europäisches Privatrecht*, Bd. I, *Älteres Gemeines Recht (1500 – 1800)*, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München 1985.
- Darovec, Darko: *Notarjeva javna vera. Notarji in vicedomini v Kopru, Izoli in Piranu v obdobju Beneške republike*, Knjižnica Annales 7, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko – Società storica del Litorale, Koper – Capodistria 1994.
- Darovec, Darko: *Vpliv rimskega prava na razvoj srednjeveškega notariata v Istri in Dalmaciji*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 21 (2000.) 2, str. 981.-1000.
- Gál, Alexander: *Der Ausschluß der Ascendenten von der Erbenfolge und das Fallrecht*, (Unterschuhungen zur Deutschen Staats- und Rechtsgeschichte, Hrg.: O. Gierke, 72. Heft), M. und H. Marcus, Breslau 1904.
- Kambič, Marko: *Certain Aspects of the Continuity and Reception of Roman Inheritance Law in the Statutes of Slovenian Littoral Towns*, u: *Slovenian Law Review*, Vol. II, No. 1-2, Ljubljana 2005., str. 87.-103.
- Kambič, Marko: *Spodnjeavstrijski intestatni red iz leta 1720 – med tradicijo in spremembo*, Zbornik znanstvenih razprav Pravne fakultete v Ljubljani 66 (2006.), str. 113.-143.
- Kaser, Max: *Das römische Privatrecht*, Erster Abschnitt, *Das Altrömische, das Vorklassische und Klassische Recht*, Zweite, neubearbeitete Auflage, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München 1971.
- Kaser, Max: *Das römische Privatrecht*, Zweiter Abschnitt, *Die nachklassischen Entwicklungen*, Zweite, neubearbeitete Auflage, mit Nachträgen zum Ersten Abschnitt, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München 1975.
- Koschaker, Paul: *Europa und das Römische Recht*, Vierte, unveränderte Auflage, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, Berlin 1966.
- Kiefner, Hans: *Rezeption (privatrechtlich)*, u: *Handwörterbuch zur deutschen Rechtsgeschichte* (R. Schmidt-Wiegand), 28. Lief., Erich Schmidt Verlag Berlin 1987., kol. 970.-984.
- Lange, Hermann: *Das Problem der Rezeption im Recht*, u: Lange, H., Zintzen, C.: *Zum Problem der Rezeption in den Geisteswissenschaften*, (Abhandlungen der Geistes- und

- Sozialwissenschaftlichen Klasse, Akademie der Wissenschaften und der Literatur Stuttgart), Jg. 1986, Nr. 7, Wiesbaden 1987., str. 3.-36.
- Margetić, Lujo: Neoporučno nasljedno pravo u srednjovjekovnoj Istri, u: Vjesnik Historijskog arhiva Rijeka i Pazin, 17 (Rijeka 1972.), str. 159.-179.
- Margetić, Lujo: "Aliquid in contentu et benedictione" istarskih statuta, u: Jadranski zbornik VIII (Rijeka – Pula, 1973.), str. 185.-213.
- Margetić, Lujo: Brak na istarski način, u: Istra, 15 (Pula 1977.) 8 – 9, str. 25.-33.
- Margetić, Lujo: Paterna paternis (Porijeklo načela paterna paternis u srednjovjekovnim pravnim sustavima na jadranskoj obali; Zbornik pravnog fakulteta u Zagrebu, 33 (1983.) 1-2, str. 131.-140.), u: Prikazi i diskusije, Književni krug, Split 2002., str. 269.-278.
- Pahor, Miroslav: L'acrostico nel libro degli statuti di Pirano del 1384., u: Atti. Vol. 10. Centro di ricerche storiche – Rovigno, Università popolare di Trieste 1979.-1980., str. 143.-155.
- Pahor, Miroslav: Zgodovinski uvod: Srednjeveški statut Pirana, u: Statut piranskega komuna od 13. do 17. stoletja I in II, M. Pahor, J. Šumrada, Viri za zgodovino Slovencev, 10. knjiga, Slovenska akademija znanosti in umetnosti (ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa), Ljubljana 1987., str. XV-LXX.
- Vilfan, Sergij: Towns and states at the juncture of the Alps, the Adriatic, and Panonia, u: Cities and the rise of states in Europe A.D. 1000 to 1800 (ed. C. Tilly, W. P. Blockmans), Boulder, San Francisco, Oxford 1994., str. 44.-59.
- Wesener, Gunter: Geschichte des Erbrechtes in Österreich seit der Rezeption, (Forschungen zur neueren Privatrechtsgeschichte, Bd. 4), Hermann Böhlau Nachf., Graz, Köln 1957.
- Wieacker, Franz: Privatrechtsgeschichte der Neuzeit unter besonderer berücksichtigung der deutschen Entwicklung, 2. unveränderter Nachdruck der 2., neubearb. Auflage von 1967., Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 1996.
- Wiegand, Wolfgang: Studien zur Rechtsanwendungslehre der Rezeptionszeit, (Münchener Universitätsschriften, Juristische Fakultät, Abhandlungen zur rechtswissenschaftlichen Grundlagenforschung, Bd. 27), Verlag Rolf Gremer, Ebelsbach 1977.

KRATICE

Lib. corr. 1: Liber correctionum (1367. – 1400.)

Lib. corr. 2: Liber correctionum (1416. – 1602.)

Pir. 1.: Piranski statut iz godine 1307.

Pir. 2.: Piranski statut iz godine 1332.

Pir. 3.: Piranski statut iz godine 1358.

Pir. 4.: Piranski statut iz godine 1384.

VIRI 10: Pahor, Miroslav; Šumrada, Janez: Statut piranskega komuna od 13. do 17. stoletja, I in II, Viri za zgodovino Slovencev, 10. knjiga, Slovenska akademija znanosti in umetnosti (ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa), Ljubljana 1987.

INHERITANCE LAW OF THE PYRAN STATUTE IN THE VIEW OF RECEPTION

The Pyran statute is an especially precious historical legal source. All four of its publications from the 14th century have been preserved in entirety which means that one can follow the development of statute provisions over that important period.

The author presents the important characteristics of inheritance in Pyran by both by will and intestate considering all four Pyran statutes. On the basis of the analysis of the provisions, the author argues that the last fourth statute of 1384 represents the transformation in regard to reception. In parts where, in older statutes, a definite Roman law institute already existed be it as an expression of continuity or the result of earlier reception, progress, improvement and legal culture are obvious even though the quality of classical Roman law was not achieved in expression. In some important aspects the fourth statute in the spirit of Roman law also standardised novelties which the author illustrates with the example of the compulsory inheritance of descendants. The comparison of the reason for disinheritance according to the fourth statute with Justinian's 115th amendment confirms that between them there are no important differences at all.

On the basis of this study the author concludes that despite indisputable reception, that is, the influence of the law studied, the fourth Pyran statute still contains many local peculiarities, which have remained in force alongside general law or even in opposition to it. As the most important reasons for the transformation regarding reception, the author mentions the built up social economic circumstances, and the knowledge and the capability of the writer of the statute.

Key words: *succession law, statute book of Piran, Roman law, reception, compulsory inheritance, ius proprium, ius commune*